

XORIJIY MAMLAKATLARDAGI MHXS ASOSIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING AMALDAGI HOLATI VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH.

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

Akademiyasimagistri

Raxmonova Maftuna Qurbon qizi

Xorijiy mamlakatlarda xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlari (IFRS) asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish jarayoni zamonaviy texnologiyalar va amaliyotlar bilan qo'llab-quvvatlanadi. Quyida bu jarayonning amaldagi holati va axborot texnologiyalarining qo'llanilishi haqida ma'lumot berilgan:

1. Xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlari (IFRS)

- Umumiy qo'llanilishi: IFRS ko'plab davlatlarda, jumladan, Yevropa Ittifoqi, Avstraliya va boshqa ko'plab mamlakatlarda keng qo'llaniladi. Bu standartlar moliyaviy hisobotlar shaffofligini va solishtirilishini ta'minlaydi.

- Amaldagi holati: Mamlakatlar o'zigtisodiy sharoitlariga mos ravishda IFRS ni o'zlashtirishmoqda. Ko'plab kompaniyalar va tashkilotlar ushbu standartlarga mos ravishda hisobotlar tayyorlashda tajribaga ega.

2. Hisobotlarning asosiy turlari

- Balans hisobotlari: Aktivlar, passivlar va kapitalni ko'rsatadi.
- Daromad hisobotlari: Hisobot davridagi daromadlar va xarajatlar aks ettiriladi.
- Pul oqimlari hisobotlari: Pul kirimlari va chiqimlarini ko'rsatadi, bu esa likvidlikni baholashga yordam beradi.

3. Axborot texnologiyalarining qo'llanilishi

- ERP tizimlari: Moliyaviy hisobotlarni tayyorlash jarayonini avtomatlashtirish va soddalashtirish uchun ERP tizimlari keng qo'llaniladi. Bu tizimlar barcha moliyaviy ma'lumotlarni bir joyda to'plash imkonini beradi.

- Bulutli hisoblash: Bulutli xizmatlar orqali moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va saqlash jarayonlari yanada qulaylashadi. Ma'lumotlarga global kirish imkoniyati yaratiladi.

- Ma'lumotlarni tahlil qilish vositalari: Business Intelligence (BI) va analitik dasturlar moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilishda qo'llaniladi, bu esa qaror qabul qilish jarayonini yaxshilaydi.

4. Tahlil va monitoring

- KPI va auditoriya: Moliyaviy ko'rsatkichlar va kalit ko'rsatkichlar (KPI) belgilanishi va monitoring qilinishi, ichki va tashqi audit jarayonlari orqali hisobotlarning sifatini ta'minlashga yordam beradi.

Xorijiy mamlakatlarda IFRS asosida moliyaviy hisobotlar tayyorlash jarayoni doimiy ravishda yangilanmoqda va yaxshilanmoqda. Axborot texnologiyalari, ayniqsa ERP tizimlari va bulutli yechimlar, hisobotlarni tayyorlash jarayonini soddalashtirib, shaffoflikni oshiradi. Bu holat moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlashga va biznes faoliyatini yanada samarali olib borishga yordam beradi.

IFRS ko'plab mamlakatlarda, jumladan, Yevropa Ittifoqi, Avstraliya va boshqa ko'plab davlatlarda rasmiy moliyaviy hisobotlar uchun standart sifatida qabul qilingan. Ba'zi mamlakatlar o'z milliy hisobga olish standartlarini IFRSga muvofiqlashtirgan. Bu, moliyaviy hisobotlar uchun universal asos yaratadi va xalqaro investorlarga qulayliklar taqdim etadi. Xorijiy mamlakatlarda IFRS asosida moliyaviy hisobotlar tayyorlash jarayoni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan kuchaytirilmoqda. Bu esa moliyaviy ma'lumotlarning shaffofligini, ishonchliligini va samaradorligini oshiradi. Axborot texnologiyalarining qo'llanishi orqali hisobotlar tayyorlash jarayoni soddalashtiriladi va tahlil qilish imkoniyatlari kengayadi.

Xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlari (IFRS) ko'plab mamlakatlarda keng qo'llaniladi. Ularning ayrimlari quyidagilar:

1. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari

- Barcha EU davlatlari: Yevropa Ittifoqida joylashgan barcha mamlakatlar, masalan, Germaniya, Fransiya, Italiya, Ispaniya, Polsha va boshqalar IFRS ni rasmiy standart sifatida qabul qilgan.

2. Osiyo va Tinch okean mintaqasi

- Avstraliya: IFRS ni to'liq qabul qilgan.
- Yaponiya: Muayyan kompaniyalar uchun IFRS ni qabul qilish imkoniyati mavjud.

- Janubiy Koreya: IFRS ni to'liq qabul qilgan.

3. Shimoliy Amerika

- Kanada: IFRS ni to'liq qabul qilgan, lekin AQShda asosan GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) qo'llaniladi.

4. Afrika

- Janubiy Afrika: IFRS ni to'liq qabul qilgan.
- Nigeriya va boshqa davlatlar: IFRS ni qabul qilish jarayonida.

5. Sharqiy Yevropa

- Rossiya: IFRS dan foydalanish imkoniyati mavjud.
- Ukraina, Polsha va boshqa davlatlar: IFRS ni qabul qilishni boshlagan.

6. Markaziy Osiyo

- O'zbekiston: 2021 yildan boshlab, xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlariga o'tish jarayoni davom etmoqda.

IFRS ko'plab boshqa davlatlar tomonidan ham qabul qilinmoqda yoki muayyan sohalarida qo'llaniladi. Bu standartlar global miqyosda moliyaviy hisobotlarni yanada shaffof va solishtiriladigan qilib qilish maqsadida ishlab chiqilgan.

Jahon amaliyoti shuni isbotlaydiki, IFRS formatida tuzilgan hisobotlar foydalanuvchilar uchun yuqori ma'lumot va foydalilik, ahamiyatlilik bilan ajralib turadi. Banklar tomonidan o'z faoliyatida xalqaro standartlardan foydalanish ularning axborot tizimlarini ratsionalizatsiya qilish va optimallashtirishga imkon beradi. Bu holda IFRS yuqori sifatli moliyaviy ma'lumotlarning asosini tashkil etadi. Moliyaviy hisobotni murakkabligi, sub'ektivligi, ishonchsizligi, to'liq emasligi yoki aksincha, haddan tashqari to'liqligi sababli foydalanuvchi tomonidan tushunmaslik xavfini kamaytirish uchun kompilyator IFRSNI qo'llash orqali tan olingan ma'lumotni mos yozuvlar sifatida tayyorlaydi va taqdim etadi. Shu bilan birga, ma'lumotlar oxirgi foydalanuvchi tomonidan iste'mol qilinishi uchun paydo bo'lishi aniq.

Xalqaro standartlar mintaqaviy banklardagi biznes jarayonlariga eng ijobiy ta'sir ko'rsatadi, bu birinchi navbatda ushbu banklar rahbariyatining IFRSNING ahamiyati va moslashuvchanligini tushunishi bilan bog'liq. Verpyordamida ularni qo'llash nafaqat banklarning hozirgi raqobatbardosh maqomini saqlab qolish, balki ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash ham mumkin. Mahalliy banklar IFRSGA o'tish natijasida eng zaif bo'lib qoladilar, chunki bu jarayon ular uchun eng kam bashorat qilinadigan, ya'ni barcha xodimlarning maksimal samaradorligi, tayyorgarligi va moslashuvini talab qiladi.

Shu sababli, kichik banklar rahbariyati uchun raqobatbardosh IFRS strategiyasini ishlab chiqish masalasi ham hozirgi paytda juda muhim va ularning keying raqobatbardosh rivojlanishida asosiy omil bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Accounting Standards Board of Japan (ASBJ). Japanese generally accepted accounting principles (JGAAP) Accounting Standard for Accounting Policy Disclosures, Accounting Changes and Error Corrections. www.asb.or.jp/en/jp-gaap/accounting_standards/y2020/2020-0331-03.html

2. APB 22: Disclosure of Accounting Policies APB 22 STATUS. APB 22, Footnote 1-See APB Statement No. 4, This Opinion amends Statement No. 4 insofar as it relates to disclosure of accounting policies. www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1176156418903&acc

3. Benjamin Young 2008. «Bank Cost Control» Business & Economics, UK. 2008, –306 r.
4. Donald Resseguie 2017. James M. Koltveit Accounting for Banks, LexisNexis United States, 2017.
5. IAS 8 "Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors"<https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-8-accounting-policies-changes-in-accounting-estimates-and-errors/>
(Ind AS 8) Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors# http://www.mca.gov.in/Ministry/pdf/IndAS8_2019.pdf